PRÁVNÍ PRAXE
Jak na závěť s úlevami

Jak na závěť s úlevami

doc. JUDr. Pavel Salák, Ph.D.

C·H·BECK

Vzor citace:
Salák, P. Jak na závěť s úlevami. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2026, 104 s.

Bibliografické informace Národní knihovny České republiky. Národní knihovna České republiky uvádí tuto publikaci v České národní bibliografii. Podrobné bibliografické údaje jsou k dispozici na internetu na adrese https://www.nkp.cz/.

Příručku napsal doc. JUDr. Pavel Salák, Ph.D.
Vydalo Nakladatelství C. H. Beck v Praze v roce 2026
Jungmannova 750/34, 110 00 Praha 1, beck@beck.cz
Odpovědná redaktorka: Mgr. Ladislava Janková
Vydání první
Sazba: Cadis Praha
Tisk: Marten, s. r. o.

© Nakladatelství C. H. Beck, 2026

ISBN 978-80-7699-055-5

O autorovi

Doc. JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D. (1977) vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, kde působí nadále na katedře dějin státu a práva. Věnuje se hlavně římskému právu a jeho vlivům na moderní soukromoprávní kodifikace, především v oblasti dědického práva a věcných práv. Je spoluautorem Občanský zákoník § 1475–1720. Velký komentář (Melzer, Tégl a kol.), kde zpracovával právě problematiku právní úpravy závětí.

Předmluva

Publikace se zaměřuje na jeden z nových instrumentů, který přinesl nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.). Jde o tzv. závěti s úlevami neboli mimořádné závěti, určené pro situace, kdy okolnosti neumožňují pořízení závěti běžným způsobem.

Kniha nabízí podrobný rozbor jednotlivých forem závětí s úlevami a vysvětluje, kdy, kým a za jakých podmínek mohou být pořízeny. Pozornost je věnována požadavkům kladeným na osoby podílející se na pořízení závěti – tj. zůstavitele, osobu, před níž je poslední vůle projevena, a svědky. Dále se věnuje průběhu pořízení, formálním náležitostem záznamu závěti.

Pozornost je však věnována i obsahové stránce. Čtenář zde nalezne základní výklad vybraných institutů dědického práva i praktická doporučení, jak text závěti formulovat tak, aby co nejlépe odpovídal vůli zůstavitele a současně obstál z právního hlediska. Tato část je přitom využitelná i při pořizování závětí v řádné formě.

Součástí publikace jsou rovněž modelové situace ilustrující praktické problémy, s nimiž se lze v mimořádných podmínkách setkat, a výběr relevantních ustanovení občanského zákoníku. Text reflektuje i komentářovou literaturu a existující judikaturu.

Publikace je určena především osobám, kterým právní řád svěřuje součinnost při pořízení těchto závětí, zejména starostům, důstojníkům a velitelům vojenských jednotek, velitelům plavidel a letadel, ale i dalším zájemcům o dědické právo a jeho praktickou aplikaci.

Text odpovídá právnímu stavu k 1. 7. 2026.

Měšice, červenec 2026 *Pavel Salák jr.*

Obsah

O autorovi V
Předmluva VII
Seznam použitých zkratek XIII

Kapitola 1. Úvodem 1
1. Co je jinak v dědickém právu? 1
2. Jak číst tuto knihu a kde co najdete 1
3. Základní pojmy 3
   a) Osoby v dědickém právu 3
   b) Instituty v dědickém právu 4

Kapitola 2. Závěti s úlevami – jednotlivé druhy závětí 7
1. Koncepce zákona 7
2. Závěť před třemi svědky (§ 1542 ObčZ) 7
   a) KDO? 8
   b) KDY? Okolnosti 8
   c) JAK? 11
   d) Platnost 11
3. Závěť před starostou (§ 1543 ObčZ) 12
   a) KDO? 12
   b) KDY? 13
   c) JAK? 14
   d) Platnost 15
4. Závěť na palubě plavidla či letadla (§ 1544 ObčZ) 16
   a) KDO? 17
   b) KDY? 17
   c) JAK? 19
   d) Platnost 21
5. Vojenská závěť (§ 1545 ObčZ) 21
   a) KDO? 22
   b) KDY? 24
   c) JAK? 25
   d) Platnost 27

Kapitola 3. Závěti s úlevami – obecné otázky 29
1. Svědci 29
   a) Úkol svědka 29
   b) Svědecká způsobilost 30
   c) Shrnutí 32

2. Záznam závěti 32
a) Záznam závěti před třemi svědky dle § 1542 32
b) Záznam ostatních druhů závětí s úlevami 33
c) Formální náležitosti záznamu 33
3. Chyby při pořizování závěti 37
a) Ad 1 – vady nemající vliv 38
b) Ad 2 – vady, v jejichž důsledku půjde o soukromou (a nikoliv veřejnou) listinu 38
c) Ad 3 – vady, které nejspíše povedou k neplatnosti 39
4. Uložení záznamu 39
5. Platnost 40
6. Mlčenlivost 40

Kapitola 4. Praktické rady 43
1. Kdo je dědic a kdo odkazovník? 43
2. Více dědiců – jak na podíly (§ 1499 až 1506) 44
a) Stejně velké podíly 45
b) Různě velké podíly 45
3. Nepominutelní dědicové (§ 1642 a násl.) 46
4. Dědická nezpůsobilost (§ 1481 až 1484) 47
5. Odkaz (§ 1594 a násl.) 48
6. Nezapomenout na náhradníka (§ 1507 až 1511) 49
7. Svěřenské nástupnictví (§ 1512 až 1524) 50
8. Vedlejší doložky v závěti 51
a) Podmínky (§ 1561 až 1563 a 1567 až 1568) 51
b) Doložení času (§ 1564 až 1568) 53
c) Příkazy (§ 1569 a násl.) 53
9. Zrušení předchozí vůle (§ 1575 a násl.) 53

Kapitola 5. Závěrem 55

Vzorový postup záznamu posledního pořízení s úlevami (dle § 1543 ObčZ) 57

Vybrané související paragrafy občanského zákoníku 65
1. Obecné otázky pořízení a způsobilosti k pořízení závěti 65
2. Pořizovací nezpůsobilost 66
3. Závěť, dovětek a závěť s úlevami 67
a) Závěť a dovětek obecně 67
b) Závěti s úlevami 67
c) Odvolání závěti 70
d) Svědci – obecné požadavky a úlevy 70

e) Obsah závěti 72
f) Odkaz 78
g) Náhradnictví 82
h) Svěřenské nástupnictví 83
i) Vedlejší doložky v závěti 86
j) Vykonavatel závěti 89
k) Správce pozůstalosti 89

Kapitola 4.
Praktické rady

Cílem následující kapitoly je upozornit na některá možná úskalí, která by mohla nastat. Lze je využít nejen při pořizování záznamu závěti s úlevami, ale platí obecně u všech posledních pořízení.

Je ale třeba říci, že ObčZ dává zůstaviteli velkou dispoziční svobodu. Následující text nepostihuje všechny instituty a nejde o detailní rozbor. **Vychází se zde spíše z předpokladu, jaké věci se mohou v závěti nejčastěji vyskytnout a jaké v těchto situacích hrozí možné chyby.** Proto zde je jen omezená pozornost věnována svěřenskému nástupnictví (§ 1512 až 1524), vykonavateli závěti či jednotlivým speciálním druhům odkazů.

1. Kdo je dědic a kdo odkazovník?

Dědic je ten, kdo je právním nástupcem – univerzálním sukcesorem zůstavitele. Na něj připadnou nejen aktiva, ale i pasiva. Zákon nestanovuje žádnou pevnou formulaci, jak má být dědic ustanoven. Obecně ale je možno říci, že jsou zde tři požadavky:

a) **Aby bylo patrné, že jde o dědice** – ObčZ zavádí i institut odkazu a pokud by byl dědic označen slovy „Karlovi odkazuji svůj majetek“ – **mohlo by dojít k pochybnosti, co tím bylo míněno – zda ustanovení dědice, nebo odkazovníka**. Slovo „odkazuji“ totiž prioritně směřuje k odkazu a slovo „majetek“ je dle ObčZ chápáno jako souhrn aktiv (§ 495 věta první ObčZ), což by také odpovídalo odkazu. Souhrn aktiv a pasiv je totiž v terminologii zákona označován jako **jmění** (§ 495 věta druhá ObčZ). Je tedy vhodné, aby výslovně zmínil slovo dědic, např. v podobě: „Svým dědicem ustanovuji…“, „Mým dědicem ať je…“ „Ať po mně dědí…“

b) **Aby bylo patrné, kdo je dědicem** – zákon opět nestanovuje, že musí být dědic označen plným jménem. Je však potřeba, **aby byl potenciální dědic jasně identifikovatelný a nebylo tak sporu o tom, o koho jde**. Nic sice nebrání tomu, aby byl dědic označen jako „můj syn“, ale vždy bude lépe, aby zůstavitel řekl jméno, ideálně aby bylo uvedeno jméno i příjmení.

c) **Aby bylo patrné, co se má dědit** – již bylo řečeno, že majetek slovy zákona jsou jen aktiva a jmění aktiva i pasiva, tedy je lépe se slovu majetek vyhnout, byť lze předpokládat, že u člověka bez právního

vzdělání by rozumný soud předpokládal, že termínem „majetek“ mínil vše, tedy i dluhy. **Dědic je typicky ustanoven dle zákona k celku nebo k podílu na celku.** Pokud je dědiců více (ať již v závěti, nebo zůstavitel chtěl závětí pořídit jen o určité části majetku), tak by mělo opět být jasné, zda jde u určení podílu o ustanovení dědice nebo o odkaz. Tento problém nastane zejm. tehdy, když zůstavitel stanoví dědice ke konkrétní věci. To je sice možné, ale pak musí být jasně patrné, že tato věc je dědicovým dědickým podílem a že dědic v poměru k hodnotě věci také odpovídá za dluhy. Je tedy nejlépe formulovat takto: „Karlův dědický podíl představuje můj dům v G se vším, co k němu patří …“. Ona pasáž „se vším co k němu patří“ má význam v tom, že by takovéto ustanovení dědicem mohlo být chápáno jen jako ustanovení k domu, ne už ale k vybavení daného domu, popř. k ostatním nemovitostem (zahrada, garáž – zejm. pokud by měly jiné parcelní číslo).

Typičtější je pak označení konkrétního podílu buď zlomkem, procenty, nebo vzájemným poměrem („Karlovi polovinu toho, co připadne Marii…“). Zde je však třeba upozornit na riziko **pevně stanovených podílů, které představují maximum, co má dotyčný obdržet** (viz dále).

2. Více dědiců – jak na podíly (§ 1499 až 1506)

Zůstavitel má zpravidla více než jednoho dědice a pak nastává otázka, jak majetek rozdělit. Zde je důležité si uvědomit, že **naše právo umožňuje kombinaci testamentární a intestátní posloupnosti**, to znamená, že za určitých okolností by závětní dědici nemuseli nutně dostat vše, ale jen to, k čemu jsou označeni, a zbytek by pak připadl dědicům ze zákona. **Závětní dědic tak typicky může dostat jen to, k čemu je povolán a nic víc.** Toto riziko je zde zejména, pokud zůstavitel určuje různé podíly, ale i ve chvíli, kdy určuje stejné díly přesně – typicky zlomkem. Ve chvíli, kdy nabývají všichni dědicové, nemusí to být problém, ten však nastane, pokud by se jeden či více dědiců svého podílu neujali. Zákon předpokládá, že vůle zůstavitele byla, aby uvolněný podíl nepřirůstal k ostatním podílům, ale připadá právě zákonným dědicům. Následující rady vychází z předpokladu, že zůstavitel chce, aby vše připadlo jen dědicům ze závěti.

a) Stejně velké podíly

Pokud chce zůstavitel, aby všichni jeho dědicové dědili stejné podíly, tak by měl tuto skutečnost vyjádřit jinak než pevným vymezením podílů. Platí zde, že méně je někdy více – dokonce i pokud zůstavitel pouze vyjmenuje dědice v jedné větě, aniž by uvedl podíl, má se za to, že mají dědit stejným podílem. Může také onu skutečnost výslovně zmínit v podobě „všichni ať dostanou stejně“, „všichni ať mají rovné podíly“ atp., nikdy ale zlomkem. Pokud je dědic stanoven pevně – např. „Petr a Jana každý k polovině mého majetku…“, má se za to, že ona polovina je maximální podíl a nedošlo by k přirůstání uvolněného podílu.

b) Různě velké podíly

Již bylo řečeno, že podíl může být stanoven různě, nejčastěji však ve formě zlomku, procent či poměru. Jak ale bylo řečeno, zákonodárce předpokládá, že pevně stanoveným podílem chtěl zůstavitel určit maximum toho, co má dotyčný zdědit. Proto se u takovýchto podílů nepředpokládá přirůstání uvolněných podílů. **Jestli chce zůstavitel zabránit tomu, aby dědili vedle závětních i zákonní dědicové, musí to ve své závěti dát jasně najevo.** Mělo by postačovat i jedno z následujících, ale kombinace níže uvedeného není na škodu:

– Jednoznačně dát najevo, že chce, aby dědili jen závětní dědici – může tak učinit např. formulací „Chci, aby po mně dědili jen dědicové uvedení v závěti.“, „Nechci jiné než jen závětní dědice.“, „Ať se má pozůstalost rozdělí jen mezi dědice ze závěti.“.
– Vyloučit, aby dědili zákonní dědicové – zde je třeba mít na mysli, že ObčZ výrazně rozšířil dědické třídy a fakt, že vyjmenujete zákonné dědice, které máte nejblíže (pozor nikoliv nepominutelné – těm se musí prospěchu dostat, nebo musí být výslovně vyděděni) ještě automaticky nevylučujete dědice vzdálenější. Je tedy lépe vyloučit zákonné dědice obecným označením typu „Nechci, aby mými dědici byli zákonní dědicové.“. Je třeba mít na mysli, že kdyby tato věta byla doplněna ještě slovy „vyjma nepominutelných“, tak by to mohlo být vyloženo tak, že případný uvolněný podíl má připadnout právě těmto nepominutelným, a to nad rámec jejich povinného podílu.

3. Nepominutelní dědicové (§ 1642 a násl.)

Nepominutelní dědicové jsou takové osoby, které by zůstavitel neměl v závěti pominout – mělo by tedy na ně být pamatováno. Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, ne však jeho manželka nebo družka. Pokud by jeho děti nedědily, pak postavení nepominutelných dědiců mají jejich potomci (tj. vnoučata, popř. pravnoučata).

Zákon stanovuje, jaký by měl být jejich minimální podíl. Pokud jsou zletilí, pak 1/4 jejich zákonného podílu, pokud nezletilí, tak 3/4 jejich zákonného podílu. Pokud by tedy zůstavitel měl manželku a dvě děti (19 a 14 let), tak je třeba myslet na to, že manželka sice není nepominutelným dědicem, ale je ve stejné třídě jako děti – zákonný podíl každého dítěte je tedy 1/3. Povinný díl pak už zletilého bude činit 1/12 pozůstalosti, u nezletilého 1/4 pozůstalosti.

Povinný díl neznamená, že dotyčný musí být dědicem. Do výše povinného dílu se započítávají např. odkazy (ale také darování pro případ smrti, nebo plnění z fundací či svěřenských fondů), které nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně dostal, ale také věci, které dostal nad rámec běžného darování. Ze zákona se to vztahuje jen na poslední tři roky zůstavitelova života, ale zůstavitel sám může tuto dobu prodloužit, pokud to do závěti výslovně uvede (§ 1660 ObčZ). Na toto ustanovení navazuje ještě následující paragraf, který se týká darování, které bylo cíleno na zaopatření potomka při specifických situacích (zejm. vytvoření vlastní domácnosti, vznik manželství, zahájení podnikání), nebo dluhy, které za potomka zůstavitel uhradil – tyto se započítávají ze zákona. Započtení dluhů, které nastaly víc jak tři roky před zůstavitelovou smrtí, může však zůstavitel výslovně vyloučit (§ 1661 ObčZ). Ovšem soudní praxe je u výkladu toho, co spadá pod tento typ darování a co pod běžný dar dle § 1660 ObčZ poměrně restriktivní a preferuje ono běžné darování.

Pokud by zůstavitel nechtěl, aby tito dědicové dostali svůj podíl, je třeba, aby je vydědil. Ovšem zákon pro **vydědění** stanovuje taxativní důvody:

- **Neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi** [§ 1646 odst. 1 písm. a)]: Pomoc není jen otázka ekonomické pomoci, ale může jít i o osobní podporu. Dědic nebyl ochoten poskytnout potřebnou pomoc zůstaviteli, který se nachází v krizové situaci a dědice o tuto pomoc žádal.
- **Nedostatečný zájem o zůstavitele** [§ 1646 odst. 1 písm. b)]: Pokud dědic nevykazuje opravdový zájem o zůstavitele, jaký by se očekával. Typicky je to situace, kdy dědic není se zůstavitelem v kontaktu. Na druhou stranu nejde se tohoto dovolávat, pokud se i sám zůstavitel kontaktu s dědicem cíleně vyhýbá.

– **Odsouzení pro závažný trestný čin** [§ 1646 odst. 1 písm. c)]: Pokud byl dědic odsouzen za závažný trestný čin, který svědčí o jeho zvrhlé povaze. Jak je patrné, nemusí jít o čin proti dědicovi, ale musí jít o čin „zvrhlé povahy" – tedy typicky násilné činy trýznivé povahy, sexuální činy nebo činy proti chráněným osobám (typicky děti, těhotné, starší lidé).
– **Trvale nezřízený život** [§ 1646 odst. 1 písm. d)]: Jestliže dědic vede dlouhodobě nezodpovědný životní styl. Ten samozřejmě není nijak pevně definován, nicméně může jít závislost na drogách, neplacení výživného, případně problémy se zákonem. Tato situace přitom nemůže být jednorázová či krátkodobá (v důsledku např. osobní krize), ale dlouhodobá.
– **Dědická nezpůsobilost** (§ 1646 odst. 2): Nezpůsobilé dědit jsou děti, které se dopustily úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předkovi, potomkovi, manželovi nebo spáchaly zavrženíhodný čin proti jeho poslední vůli. Není přitom nutné, aby za tento čin byly odsouzeny.
– **Zadluženost nebo marnotratný život** (§ 1647): U zadlužené či marnotratné osoby hrozí, že by její dědický podíl mohl být ztracen pro její potomky. Důvodem zde tedy je prioritně ochrana nároku potomků takovéto osoby, na něž se také podíl dotyčného vyděděného předka automaticky převádí.

Obecně platí, že pokud přežije vyděděný potomek zůstavitele, nemají právo na povinný díl ani potomci vyděděného potomka (tedy vydědění se vztahuje i na tyto potomky, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli). **Naopak nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci mají právo na povinný díl, leda by byli výslovně sami vyloučeni z dědického práva.**

4. Dědická nezpůsobilost (§ 1481 až 1484)

Dědická nezpůsobilost znamená, že dotyčná osoba se nemůže stát dědicem, a to ne na základě vůle zůstavitele jako u vydědění, ale proto, že zde existuje okolnost (jednání dotyčné osoby), s níž zákon jako důsledek spojuje ono vyloučení z dědického nároku.

Zde je třeba ocitovat § 1481 ObčZ: *Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední*